

Л.Ю. МІСЮРА

Лілія Юріївна Місюра, викладач Інституту підвищення кваліфікації прокурорів Національної академії прокуратури України

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПОВІДОМЛЕННЯ ОСОБИ ПРО ПІДОЗРУ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ У СФЕРІ ДОВКІЛЛЯ

Екологічна ситуація на території України є незадовільною та дедалі погіршується: здійснюється вирубка лісів та зелених насаджень, знищується флора та фауна, забруднюються землі, водні ресурси та атмосферне повітря, і як наслідок, спричиняється шкода здоров'ю населення. Протягом 11 місяців 2018 р. в нашій державі обліковано 3533 кримінальні правопорушення проти довкілля (протягом 11 місяців 2017 р. – 3793), з яких лише у 843 кримінальних провадженнях або 23,9 % повідомлено особам про підозру (протягом 11 місяців 2017 р. – у 824 кримінальних провадженнях або 21,7 %)¹. Низький рівень розкриття кримінальних правопорушень проти довкілля та неефективне проведення досудового розслідування у вказаній категорії кримінальних проваджень обумовлені не в останню чергу неналежним та неефективним здійсненням процесуального керівництва досудовим розслідуванням. У зв'язку з вказаним, актуальним є наукове дослідження проблемних питань здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням кримінальних правопорушень проти довкілля в першу чергу, на одному із важливих етапів досудового розслідування, коли у кримінальному провадженні зібрано достатніх доказів для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення.

Вказана проблематика досліджувалась в роботах таких вчених, як Ю.І. Азаров, Ю.П. Аленін, О.В. Баганець, О.В. Баулін, І.В. Гловюк, В.Г. Гончаренко, В.О. Гринюк, І.Г. Івасюк, О.В. Івашенко, О.В. Капліна, Л.М. Лобойко, Т.В. Лукашкіна, К.Г. Марченко, В.Т. Маляренко, О.М. Овчаренко, М.А. Погорецький, І.В. Рогатюк, А.В. Столітній, О.Ю. Татаров, Я.М. Толочко, Л.Д. Удалова, О.В. Фараон, В.І. Фаринник, Л.В. Юрченко та інші. Однак, недослідженими залишаються окремі питання здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням на етапі повідомлення особи про підозру у вчиненні кримінального правопорушення проти довкілля.

З огляду на викладене, метою статті є висвітлення актуальних питань та проблемних аспектів діяльності прокурора на етапі повідомлення особи про підозру у кримінальних провадженнях вказаної категорії.

Повідомлення особи про підозру є одним із визначальних етапів досудового розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля, коли у кримінальному провадженні зібрано достатніх доказів для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення.

У ході здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням кримінальних правопорушень проти довкілля прокурор у кримінальному провадженні має враховувати особливості даного етапу кримінального провадження, зокрема:

– З моменту повідомлення особи про підозру у вчиненні кримінального правопорушення починається наступна стадія кримінального провадження – притягнення до кримінальної відповідальності (п. 14 ч. 1 ст. 3 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України))².

– Поява нового учасника кримінального провадження – підозрюваного, наділеного правами, передбаченими ст. 42 КПК України, а також, у разі залучення – і захисника. З цього приводу Н.П. Черняк слушно зазначає, що підозрюваний є центральною фігурою у кримінальному процесі, навколо якої концентруються процесуальні дії органів досудового розслідування, прокурора, суду та інших учасників процесу³.

Варто звернути увагу, що окремі злочини проти довкілля можуть бути вчинені тільки спеціальним суб'єктом (злочин, передбачений ч. 2 ст. 244 Кримінального кодексу України (далі – КК України), – лише громадянином іноземної держави; злочини, передбачені ст.ст. 236, 237, 239, 241, 243, 253, 254 КК України, – особою, на яку покладено спеціальний обов'язок, а злочини, передбачені ст. 238 і ч. 2 ст. 248 КК України, – лише службовою особою), тобто особою, яка, крім загальних ознак суб'єкта, характеризується ще й додатковими рисами)⁵.

– Закінчення впливу строків досудового розслідування, що обраховувались з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань до дня повідомлення особи про підозру (шість місяців - у кримінальному провадженні щодо кримінального проступку, дванадцять місяців - щодо злочину невеликої або середньої тяжкості, вісімнадцять місяців - щодо тяжкого або особливо тяжкого злочину) та початок впливу наступних строків, протягом яких досудове розслідування повинно бути закінчено (одного місяця з дня повідомлення особи про підозру у вчиненні кримінального проступку та двох місяців з дня повідомлення особи про підозру у вчиненні злочину) з урахуванням можливості їх продовження у порядку, передбаченому параграфом 4 глави 24 КПК України (ст. 219 КПК України).

– Виникнення повноважень у прокурора чи особи, якій кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням завдано майнової та/або моральної шкоди щодо пред'явлення цивільного позову до підозрюваного, обвинуваченого або до фізичної чи юридичної особи, яка за законом несе цивільну відповідальність за шкоду, завдану діяннями підозрюваного, обвинуваченого або неосудної особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння (ст. 128 КПК України).

Шкода, заподіяна внаслідок порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища, підлягає компенсації в повному обсязі. Особи, яким завдано такої шкоди, мають право на відшкодування неодержаних прибутків за час, необхідний для відновлення здоров'я, якості навколишнього природного середовища, відтворення природних ресурсів до стану, придатного для використання за цільовим призначенням (ч. 1, ч. 2 ст. 69 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища»⁶). Окремі особливості відшкодування шкоди, завданої кримінальними правопорушеннями проти довкілля закріплені у спеціальному природоохоронному законодавстві - лісовому, земельному, водному, про надра тощо.

– Розширення можливостей щодо застосування заходів забезпечення кримінального провадження – у слідчого, прокурора з'являється право здійснити виклик підозрюваного (ст. 133 КПК України), а також ініціювати перед слідчим суддею питання щодо застосування відносно підозрюваного інших заходів забезпечення кримінального провадження, зокрема: приводу (ст. 140 КПК України), накладення грошового стягнення (ст. 144 КПК України), тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом (ст. 148 КПК України), відсторонення від посади (ст. 154 КПК України), тимчасового вилучення майна (ст. 167 КПК України), арешту майна (ст. 170 КПК України) та запобіжних заходів (ст. 176 КПК України).

При визначенні виду превентивних заходів ухилення від юридичної відповідальності до уваги судів повинні братися нові реалії, зокрема, зростаюча та виправдана як у Європі, так і на міжнародному рівні стурбованість злочинами у сфері екології та тенденція до використання кримінального права як засобу забезпечення виконання екологічних зобов'язань, що встановлені як європейським, так і міжнародним правом. Європейський суд з прав людини вважає, що забезпечення більш високого стандарту охорони прав людини вимагає більшої суворості в оцінці порушень фундаментальних цінностей демократичного суспільства⁷.

– Слідчий, прокурор, за наявності підстав, мають право прийняти рішення про оголошення в розшук підозрюваного (ст. 281 КПК України).

– Після повідомлення особі про підозру прокурор або слідчий за погодженням з прокурором можуть прийняти рішення про зупинення досудового розслідування (ст. 280 КПК України).

– З'являється можливість ініціювання та укладення угод у кримінальному провадженні (ст. 468 КПК України) тощо.

Згідно з ч. 1 ст. 276 КПК України повідомлення про підозру обов'язково здійснюється в порядку, передбаченому ст. 278 КПК України, у випадках: 1) затримання особи на місці вчинення кримінального правопорушення чи безпосередньо після його вчинення; 2) обрання до особи одного з передбачених КПК України запобіжних заходів; 3) наявності достатніх доказів для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення (ч. 1 ст. 276 КПК України).

Варто звернути увагу на невідповідність п. 2 ч. 1 ст. 276 КПК України загальним нормам кримінального процесуального закону щодо застосування запобіжних заходів, в тому числі ч. 2 ст. 177 КПК України, якою закріплено, що підставою застосування запобіжного заходу є наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою кримінального правопорушення, а також наявність ризиків, які дають достатні підстави слідчому судді, суду вважати, що підозрюваний, обвинувачений, засуджений може здійснити дії, передбачені частиною першою цієї статті. Слідчий, прокурор не мають права ініціювати застосування запобіжного заходу без наявності для цього підстав, передбачених цим Кодексом. Тобто, запобіжні заходи, визначені ч. 1 ст. 176 КПК України, можуть бути застосовані лише до осіб, яким вже повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення.

Враховуючи викладене, пропонуємо виключити з ч. 1 ст. 276 КПК України п. 2, яким закріплено обов'язковість здійснення повідомлення про підозру у разі обрання до особи одного з передбачених КПК України запобіжних заходів.

Під достатніми доказами для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення в юридичній науці розуміють достовірні відомості, зібрані, перевірені і оцінені слідчим, прокурором у встановленому законом порядку, які в своїй сукупності приводять до єдиного висновку, що на даний момент розслідування конкретна особа вчинила кримінальне правопорушення⁸.

З огляду на те, що вказана правова категорія є оціночними поняттям, питання про наявність підстав для складення повідомлення про підозру або його погодження вирішується прокурором у кожному кримінальному провадженні в сфері довкілля окремо, за результатами оцінки кожного доказу з точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупності зібраних у кримінальному провадженні доказів – з точки зору достатності та взаємозв'язку для прийняття цього процесуального рішення. Також має враховуватися якість доказів, включаючи те, чи не ставлять обставини, за яких вони були отримані, під сумнів їхню надійність та точність (п. 86 рішення ЄСПЛ від 11 липня 2013 р. у справі «Веренцов проти України»⁹).

Прокурор відіграє визначальну роль на вказаному етапі досудового розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля, оскільки порушення, які допускаються під час повідомлення особі про підозру, тягнуть за собою значні негативні наслідки. З одного боку, відбувається порушення вимог засади публічності

(страждає публічний інтерес держави та суспільства), з іншого – спостерігається порушення приватних інтересів (страждає приватний інтерес конкретних осіб)¹⁰.

Думки процесуалістів щодо змісту діяльності прокурора у кримінальному провадженні на етапі повідомлення про підозру не є однаковими. Так, О.В. Попович вважає, що діяльність прокурора на етапі повідомлення особі про підозру включає в себе складання письмового повідомлення про підозру та вручення письмового повідомлення про підозру¹¹. Ю.А. Кушнерик вказує, що прокурор на етапі повідомлення про підозру здійснює процесуальну та організаційно-тактичну діяльність щодо: перевірки та оцінки наявних у матеріалах кримінального провадження достатніх доказів для підозри особи; законності та обґрунтованості складання слідчим повідомлення про підозру; наявності підстав для повідомлення про нову підозру або зміну раніше повідомленої підозри особі, яка вчинила грабіж або розбійний напад¹². А.Б. Ломідзе зауважує, що перевірка прокурором постанови про притягнення як обвинуваченого (*повідомлення про підозру – ред.*) повинна здійснюватися у двох аспектах: матеріально-правовому та процесуальному. Перший аспект припускає перевірку сукупності встановлених у справі й інкримінованих певній особі суспільно-небезпечних протиправних дій. Другий аспект припускає перевірку прокурором відповідності прийнятого слідчим рішення вимогам кримінально-процесуального закону¹³. З.П. Топорецька зазначає, що роль прокурора на цьому етапі полягає не лише у перевірці дотримання законності під час повідомлення особі про підозру щодо його своєчасності, правильності складання тощо, оскільки прокурор залежно від передбаченого КПК України випадку повідомлення про підозру, перевіряє також законність затримання особи, застосування щодо неї запобіжного заходу¹⁴.

В цілому погоджуючись із вищенаведеними думками вчених, вважаємо, що діяльність процесуального керівника досудовим розслідуванням кримінальних правопорушень проти довілля на етапі повідомлення особі про підозру відрізняється специфікою. Так, прокурор у кримінальному провадженні вказаної категорії повинен перевірити та забезпечити:

1. Дотримання вимог ст. 216 КПК України щодо підслідності кримінального правопорушення проти довілля, оскільки проведення досудового розслідування некомпетентним суб'єктом може мати наслідком визнання судом недопустимими доказів, зібраних з порушенням підслідності, що створює умови для уникнення винною особою кримінальної відповідальності.

2. Правильність кримінально-правової кваліфікації вчиненого кримінального правопорушення проти довілля. Розділяємо думку А.В. Савченка, який вважає, що кваліфікація злочинів здійснюється практично на всіх основних стадіях кримінального провадження (виключення складає хіба що стадія виконання судових рішень), при цьому змінюються суб'єкти кваліфікації та їх повноваження щодо кваліфікації¹⁵.

Деякі спірні питання кваліфікації злочинів проти довілля вдало розкрито в постанові Пленуму Верховного Суду України № 17 від 10.12.2004 «Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довілля»¹⁶. У вказаному документі, наприклад, звернуто увагу, що порубка дерев і чагарників на територіях, не віднесених до лісового фонду (ст. 4 Лісового кодексу України¹⁷), не тягне відповідальності за ст. 246 КК України, такі дії за наявності відповідних підстав можуть бути кваліфіковані як крадіжка, самоуправство тощо. Заволодіння деревами, зрубаними та підготовленими до складування або вивезення, залежно від обставин справи слід кваліфікувати за відповідними частинами ст. 185 КК або іншими статтями, якими передбачено відповідальність за вчинення злочинів проти власності. Вилов риби чи водних тварин зі спеціально облаштованих або пристосованих водоймищ, у яких вони вирощуються підприємствами, організаціями чи громадянами, за ст. 249 КК кваліфікувати не можна, за наявності відповідних підстав дії винної особи можуть кваліфікуватись як посягання на чужу власність.

3. Відповідність змісту та форми кримінального провадження загальним засадам кримінального провадження, визначених ст. 7 КПК України.

4. Дотримання у кримінальному провадженні встановлених ст. 219 КПК України строків досудового розслідування та порядку їх продовження.

5. За наявності формальної підстави для повідомлення особі про підозру – дотримання вимог кримінального процесуального закону під час затримання особи (ст.ст. 12, 149, 168, 204, 207-213 КПК України). З урахуванням положень ч. 5 ст. 208 КПК України, якою передбачено негайне надсилання прокурору копії протоколу про затримання, останній, як правило, заздалегідь поінформований про факт затримання особи за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення проти довілля.

6. Наявність достатніх доказів для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення. Як вказує С.С. Терещук, підозра вручається особі виключно тоді, коли слідчий і прокурор мають докази того, що саме ця особа вчинила інкримінований їй злочин¹⁸.

Кожен вид злочину вимагає встановлення різних обставин для того, щоб мати достатньо підстав для повідомлення особі про підозру¹⁹.

Наприклад, в ході досудового розслідування кримінального правопорушення за фактом незаконного полювання для перевірки правильності встановлення слідчим складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 248 КК України процесуальний керівник повинен звернутись до норм Законів України «Про тваринний світ»²⁰ та «Про мисливське господарство та полювання»²¹, де закріплені поняття полювання, способи та строки полювання, заборони щодо його здійснення, види документів на право полювання тощо, Положення про правила проведення полювань, поведження із зброєю та порядок видачі ліцензій на добування мисливських тварин, затверджене наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України 17.10.2011 № 549²² та інших підзаконних нормативно-правових актів. При цьому, необхідно врахо-

увати, що строки полювання (конкретна дата відкриття та закриття полювання на певний вид мисливських тварин, дні полювання протягом тижня) та порядок його здійснення, а також норма добування мисливських тварин визначаються користувачем мисливських угідь у межах строків, визначених законом, за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового та мисливського господарства, обласними, Київською, Севастопольською міськими державними адміністраціями та доводяться користувачами мисливських угідь до відома громадськості (ст. 19 Закону України «Про мисливське господарство»). Прикладом такого рішення є наказ Сторожинецької районної організації громадської організації «Українське товариство мисливців і рибалок» від 04.08.2018 «Про терміни та порядок здійснення полювання на пернату дичину, хутрового та парнокопитних звірів в мисливських угіддях Сторожинецької райорганізації УТМР у сезон полювання 2018/2019 рр.»²³.

7. Відповідність письмового повідомлення про підозру вимогам ст. 277 КПК України.

Дискусійну думку висловлено В.О. Гринюком, який пропонує в повідомленні про підозру зазначати докази, на підставі яких слідчий, прокурор прийняли вказане рішення. Свою думку автор обґрунтовує необхідністю «зовнішнього» мотивування повідомлення про підозру з метою забезпечення поінформованості сторони захисту про наявні докази для надання їй можливості подати клопотання про ознайомлення з матеріалами у порядку ст. 221 КПК України і будувати захист із врахуванням цих доказів. Також, в обґрунтуванні своєї позиції автор зазначає: «оцінку такій обґрунтованості повідомлення на стадії досудового розслідування даватиме сторона обвинувачення, та прийматиме рішення про достатність зібраних доказів для висунення остаточного обвинувачення і можливості його якісного відстоювання перед судом»²⁴. Вказану пропозицію вважаємо недоречною, оскільки сторона захисту відповідно до ст. 221 КПК України не позбавлена права знайомитись з матеріалами досудового розслідування до його завершення.

8. Своєчасність повідомлення особі про підозру у кожному випадку, коли у справі наявні достатні докази для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення.

Незважаючи на внесені Законом України № 2147-VIII від 03.10.2017²⁵ зміни до ст. 219 КПК України щодо обмеження строків досудового розслідування з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань до дня повідомлення особі про підозру дванадцятьма місяцями у кримінальних провадженнях щодо злочинів невеликої або середньої тяжкості та вісімнадцятьма місяцями - щодо тяжких або особливо тяжких злочинів, широко поширеними залишаються випадки зволікання із повідомленням особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення в сфері довкілля, що призводить до недотримання розумних строків досудового розслідування та порушення права на захист.

9. Дотримання строку внесення відомостей до ЄРДР про дату складання повідомлення про підозру, дату і час вручення повідомлення про підозру, який підп. 4 п. 1 § 3 розділу 1 Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань, затверджене наказом Генеральної прокуратури України № 139 від 06.04.2016²⁶, визначений як невідкладно.

Крім того, після повідомлення про підозру у випадках, передбачених ч. 1 ст. 276 КПК України, слідчий, прокурор або інша уповноважена службова особа (особа, якій законом надано право здійснювати затримання) зобов'язані невідкладно повідомити підозрюваному про його права, передбачені статтею 42 КПК України, а за наявності прохання підозрюваного також зобов'язані детально роз'яснити кожне із зазначених прав (ч.ч. 2, 3 ст. 276 КПК України). Відповідно, роль прокурора в тому, щоб особисто виконати цей обов'язок або ж проконтролювати його своєчасне виконання слідчим²⁷.

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що в ході здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням кримінальних правопорушень проти довкілля на етапі повідомлення особі про підозру прокурор у кримінальному провадженні повинен перевірити та забезпечити: дотримання вимог щодо підслідності кримінального правопорушення проти довкілля; правильність кримінально-правової кваліфікації вчиненого кримінального правопорушення проти довкілля; відповідність змісту та форми кримінального провадження загальним засадам кримінального провадження, визначених ст. 7 КПК України; дотримання встановлених ст. 219 КПК України строків досудового розслідування та порядку їх продовження; дотримання вимог кримінального процесуального закону під час затримання особи; наявність достатніх доказів для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення; відповідність письмового повідомлення про підозру вимогам ст. 277 КПК України; своєчасність повідомлення особі про підозру, а також дотримання строку внесення відомостей до ЄРДР про дату складання повідомлення про підозру, дату і час вручення повідомлення про підозру.

¹ Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-листопад 2018 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.gp.gov.ua/ua/statinfo.html>

² Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

³ Черняк Н.П. Процесуальні особливості повідомлення особі про підозру / Н.П. Черняк // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2013. – № 1. – С. 555–561. – С. 555.

⁴ Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 року № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

⁵ Митрофанов І.І. Суб'єкт злочинів проти довкілля: окремі аспекти / І.І. Митрофанов // Вісник Кримінологічної асоціації України. – 2015. – № 2 (10). – С. 120–133. – С. 125.

⁶ Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 року № 1264-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1264-12>

⁷ Мангурас проти Іспанії: рішення Європейського суду з прав людини від 28 вересня 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-117861>

⁸ *Аленін Ю.П.* Повідомлення про підозру: загальна характеристика та проблеми удосконалення / Ю.П. Аленін, І.В. Гловоюк // Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. – 2014. – № 1. – С. 161–169. – С. 163–164.

⁹ Веренцов проти України: рішення Європейського суду з прав людини від 11 липня 2013 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/974_945

¹⁰ *Тищенко О.* Окремі питання процесуального порядку повідомлення про підозру в контексті реалізації засади публічності / О. Тищенко, Д. Говорун // Підприємництво, господарство і право. – № 9. – 2016. – С. 149–153. – С. 150.

¹¹ *Попович О.В.* Процесуальне керівництво прокурора у кримінальному провадженні: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криминологія; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / О.В. Попович; Генеральна прокуратура України, Національна академія прокуратури України. – К., 2015. – 229 с. – С. 128.

¹² *Кушнерик Ю.А.* Процесуальне керівництво розслідуванням грабежів та розбійних нападів: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криминологія; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / Ю.А. Кушнерик; Міністерство освіти і науки України, Луганський державний університет внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка. – К., 2016. – 242 с. – С. 132–133.

¹³ *Ломидзе А.Б.* Прокурорский надзор за законностью и обоснованностью принимаемых следователем процессуальных решений: методическое пособие. – М.: Изд-во «Юрлитинформ», 2000. – 104 с. – С. 72–73.

¹⁴ *Топорецька З.М.* Прокурорський нагляд за законністю повідомлення особи про підозру / З.М. Топорецька // Часопис Академії адвокатури України. – Т. 8. – № 2 (27). – 2015. – С. 132–136. – С. 134.

¹⁵ *Савченко А.В.* Щодо питання про правову кваліфікацію кримінального правопорушення / А.В. Савченко // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – № 1. – 2013. – С. 52–53.

¹⁶ Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довілля: постанова Пленуму Верховного Суду України від 10 грудня 2004 року № 17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0017700-04/>

¹⁷ Лісовий кодекс України: Закон України від 21 січня 1994 року № 3852-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3852-12>

¹⁸ *Терещук С.С.* Повідомлення про підозру та процесуальні аспекти його оскарження / С.С. Терещук // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2017. – № 3 (78). – С. 97–104. – С. 100.

¹⁹ Прокурорський нагляд за додержанням законів органами досудового розслідування: навчальний посібник / О.М. Толочко, О.В. Геселев, М.І. Бортун, Л.В. Вигівська, О.Б. Комарницька, І.Є. Мезенцева, О.І. Назарук, Є.О. Наливайко, В.Г. Неділько, С.М. Скрипниченко, Г.В. Щербакова. – К.: Національна академія прокуратури України, 2014. – 194 с. – С. 89.

²⁰ Про тваринний світ: Закон України від 13 грудня 2001 року № 2894-ІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/2894-14

²¹ Про мисливське господарство та полювання: Закон України від 22 лютого 2000 року № 1478-ІІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1478-14>

²² Положення про правила проведення полювань, поводження із зброєю та порядок видачі ліцензій на добування мисливських тварин: наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 17 жовтня 2011 року № 549 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/z1211-11

²³ Про терміни та порядок здійснення полювання на пернату дичину, хутрового та парнокопитних звірів в мисливських угіддях Сторожинецької райорганізації УТМР у сезон полювання 2018/2019 рр.: наказ Сторожинецької районної організації громадської організації «Українське товариство мисливців і рибалок» від 04 серпня 2018 року : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pole.in.ua/page57.html>

²⁴ *Гринюк В.О.* Повідомлення про підозру як форма здійснення первинного обвинувачення у кримінальному провадженні / В.О. Гринюк // Форум права. – 2017. – № 1. – С. 20–25. – С. 23 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2017_1_6.pdf

²⁵ Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03 жовтня 2017 року № 2147-VIII : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19>

²⁶ Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань: наказ Генеральної прокуратури України від 06 квітня 2016 року № 139 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/z0680-16

²⁷ *Арсені О.І.* Участь прокурора на етапі повідомлення про підозру за фактом викрадення людини / О.І. Арсені // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. – № 5. – № 2016 – С. 96–99. – С. 98.

Резюме

Місюра Л.Ю. Актуальні питання повідомлення особи про підозру у кримінальних провадженнях у сфері довілля.

У даній статті досліджено проблемні питання та особливості здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням на етапі повідомлення особи про підозру у вчиненні кримінального правопорушення проти довілля. Запропоновано пропозиції, спрямовані на удосконалення чинного законодавства, яке регламентує питання повідомлення особи про підозру.

Ключові слова: прокурор, досудове розслідування, процесуальне керівництво, кримінальне провадження, кримінальне правопорушення проти довілля.

Резюме

Місюра Л.Ю. Актуальные вопросы сообщения лицу о подозрении в уголовных производствах в сфере окружающей среды.

В данной статье исследованы проблемные вопросы и особенности осуществления процессуального руководства досудебным расследованием на этапе сообщения лицу о подозрении в совершении уголовного правонарушения против окружающей среды. Предложено рекомендации, направленные на совершенствование действующего законодательства, регламентирующего вопросы сообщения лица о подозрении.

Ключевые слова: прокурор, досудебное расследование, процессуальное руководство, уголовное производство, уголовное правонарушение против окружающей среды.

Summary

Misiura L. Topical issues on notification of the person of suspicion in criminal proceedings in the field of environment.

The given article deals with the topical issues and peculiarities of the implementation of procedural guidance by the pre-trial investigation at the stage of notification of the person about the suspicion of committing a criminal offense against the environment. Proposals are defined to improve the current legislation which regulates the issue of notification of the person about suspicion.

Key words: prosecutor, pre-trial investigation, criminal proceedings, criminal offense against the environment, notification of the person of suspicion.

УДК 343.14

В.Є. ТИМОШУК

Василь Євгенович Тимошук, аспірант Львівського національного університету імені Івана Франка

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДІЇ, ЩО ПРОВОДЯТЬСЯ ПІД ЧАС З'ЯСУВАННЯ ОБСТАВИН КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ТА ПЕРЕВІРКИ ЇХ ДОКАЗАМИ

Ефективність судового провадження, з-поміж іншого, залежить і від системи правових засобів, що можуть бути використані суб'єктами кримінально-процесуальної діяльності. Вони (засоби) є критеріями оптимальності його правового регулювання. Одними із таких засобів є процесуальні дії, які здійснюються впродовж судового розгляду.

Правова природа, різновиди, зміст та обсяг процесуальних дій, які проводяться у стадії судового розгляду, були предметом наукових розвідок як вітчизняних, так і зарубіжних учених (С.О. Александрова, Л.Є. Ароцкер, В.М. Бібіло, В.М. Бозров, Ю.В. Кореневський, І.І. Когутич, О.Ю. Корчагін, О.В. Костюков, Є.Б. Кузін, Ю.С. Курочкіна, А.О. Машовець, С.Б. Россінський, С.В. Стародумов, О.О. Хайдаров, Л.Г. Татяніна, Т.Б. Чеджемов, І.І. Шепітько та ін.). Однак такого роду праці здебільшого виконані на основі вже не чинного кримінально-процесуального законодавства. Відтак, у них з об'єктивних причин не враховані ті зміни, які відбулися за час, що минув. Понад те, аналіз КПК України дав змогу виявити низку не вирішених питань, пов'язаних із назвою та колом процесуальних рішень, що проводяться у центральній частині судового розгляду. Тому питання вказаної спрямованості вимагають якісно нового осмислення та вирішення.

Метою статті є дослідження процесуальних дій, які проводяться під час з'ясування обставин кримінального провадження та перевірки їх доказами.

Поняття «процесуальні дії» вживається у главі 28 КПК України «Судовий розгляд» (ч. 3 ст. 318, ч. 2 ст. 319, ч. 1 ст. 321, ст. 336, ч. 1 ст. 344, ч. 1 ст. 347). Однак кримінально-процесуальний закон не містить його визначення. Цю прогалину заповнила правова доктрина. Вивчення наукових праць, присвячених змісту кримінально-процесуальної діяльності¹, дає змогу стверджувати, що під процесуальними діями розуміються елементи кримінально-процесуальної діяльності, що мають пізнавально-засвідчувальне, організаційно-технічне, підготовче, правореалізаційне та правозахисне спрямування.

Водночас дискусія з приводу того, як називати процесуальні дії, що проводяться під час судового розгляду, триває. На думку одних дослідників, процесуальні дії, що здійснюються у межах з'ясування обставин кримінального провадження та перевірки їх доказами варто називати слідчими², другі – пишуть про судові дії слідчого характеру, судово-слідчі або слідчо-судові дії³, а треті – ведуть мову про суто судові дії⁴.

Для обґрунтування власної позиції з цього питання необхідно детальніше зупинитися на аналізі вищевикладених підходів.

Навряд чи можна погодитися з тим, що процесуальні дії, які проводяться у центральній частині судового розгляду варто називати слідчими. Провадженню в суді першої інстанції відомі такі процесуальні дії пізнавального характеру, що не властиві для стадії досудового розслідування. Так, ч. 7 ст. 352 КПК України передбачено проведення перехресного допиту. Згідно з ч. 1 ст. 358 КПК України в судовому засіданні можуть бути оголошені протоколи слідчих (розшукових) дій та інші документи, якщо в них викладені чи посвідчені відомості, що мають значення для встановлення фактів і обставин кримінального провадження. А ст. 359 КПК України надає можливість під час слухання справи відтворити звукозапис і продемонструвати відеозапис. Будучи спрямованими на перевірку доказів, такі процесуальні дії не належать до слідчих (розшукових).